

Andrzej Zieliński

Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 18 czerwca 1991 r. I A Cz 117

Palestra 36/3-4(411-412), 107-109

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

GLOSA do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 18 czerwca 1991 r. I A Cz 117/91*

Teza głosowanego postanowienia brzmi:

W braku danych uzupełniających oświadczenia strony, albo w razie potrzeby ich sprawdzenia, Sąd może przeprowadzić stosowne dochodzenie.

Sąd nie przeprowadza w tym przypadku formalnego postępowania dowodowego, nie ma przeto obowiązku zawiadomienia strony o zarządzonym dochodzeniu, ani zakomunikowania jej wyników dochodzenia.

1. Stan faktyczny sprawy, w której zapadło głosowane orzeczenie, przedstawia się następująco:

Powódka, Emilia W., w pozwie o odszkodowanie z art. 361 i 363 k.c. złożyła wniosek o zwolnienie jej od ponoszenia kosztów sądowych, załączając stosowne oświadczenie, przewidziane w art. 113 §1 k.p.c.

Sąd Wojewódzki w S. w postanowieniu oddalającym wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych stwierdził, że powziął poważne wątpliwości co do stanu majątkowego powódki i w związku z tym, zgodnie z treścią art. 116 §1 k.p.c., wszczął stosowne dochodzenie

celem ustalenia sytuacji rodzinnej, żądając od powódki dodatkowych oświadczeń i odpisu odcinka renty.

W zażaleniu powódka zarzuciła m.in., że jej oświadczenie spełniało wymagania zawarte w art. 113 §1 k.p.c. oraz że sąd pierwszej instancji nie wydał zarządzenia o wszczęciu dochodzenia.

Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżone postanowienie i zwolnił powódkę od kosztów sądowych w sprawie, jednocześnie zajmując stanowisko, jak w przytoczonej na wstępie tezie orzeczenia.

2. Art. 113 §1 k.p.c. uległ istotnej zmianie, dokonanej nowelizacją przepisów kodeksu postępowania cywilnego, zawartą w ustawie z dnia 13 lipca 1990 r. o zmianie ustawy kodeksu postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 55, poz. 318). Nastąpiło bowiem w postępowaniu o zwolnienie od kosztów sądowych daleko idące uproszczenie. Sprowadza się ono do tego, że sąd może zwolnić osobę fizyczną od kosztów na podstawie złożonego przez nią oświadczenia, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny, a nie jak dotychczas, na podstawie zaświadczenia organu administracji

* Orzeczenie nie publikowane w urzędowym zbiorze orzecznictwa.

państwowej. Należy podkreślić, że oświadczenie owo musi pochodzić od osoby fizycznej, nie może być sporządzone przez jej pełnomocnika.¹ Wniosek ten wynika z brzmienia art. 113 §1 k.p.c. („osoba fizyczna, która złoży oświadczenie”). Stwierdzenie powyższe ma o tyle istotne znaczenie, że w praktyce dość często spotyka się oświadczenie o stanie majątkowym i rodzinnym strony sporządzane przez pełnomocników i honorowane przez sądy.

3. Tamę ewentualnym nadużyciom w zakresie ubiegania się przez stronę o zwolnienie od kosztów kładzie art. 116 §1 k.p.c. Daje on sądowi rozpoznającemu wniosek możliwość zapobiegania takim ewentualnym nadużyciom poprzez zarządzenie dochodzenia, jeżeli na podstawie okoliczności sprawy lub oświadczeń strony przeciwnej powźmie wątpliwości co do istotnego stanu majątkowego strony domagającej się zwolnienia od kosztów sądowych lub z takiego zwolnienia korzystającej. Z przepisu tego wynika, że sąd, działając celowo, obowiązany jest skorzystać ze swojego uprawnienia, gdy zachodzą ku temu uzasadnione powody. Skorzystanie z tego uprawnienia pozostawione jest jednak uznaniu sądu. Kryterium rozstrzygającym powinna być w tym przypadku uzasadniona potrzeba przeprowadzenia dochodzenia, przy uwzględnieniu zasady prawdy obiektywnej.

4. Podstawą prawną do wszczęcia dochodzenia dotyczącego ustalenia lub wyjaśnienia istotnego stanu majątkowego strony domagającej się zwolnienia od

kosztów sądowych lub korzystającej z takiego zwolnienia jest *z a r z ą d z e - n i e* przewodniczącego. Zarządzenie w tym przedmiocie przewodniczący może wydać zarówno na posiedzeniu jawnym, jak i na posiedzeniu niejawnym. W przypadku wydania takiego zarządzenia na posiedzeniu jawnym wpisuje się je do protokołu, bez spisywania odrębnej sentencji, gdyż nie przysługuje na nie zażalenie (art. 356 k.p.c. w zw. z art. 362 k.p.c.). Natomiast zarządzenie wydane przez przewodniczącego w omawianej kwestii na posiedzeniu niejawnym sąd z urzędu *o b o w i ą z a n y* jest doręczyć stronie ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych (art. 357 §2 k.p.c. w zw. z art. 362 k.p.c.). Żaden bowiem przepis szczególny nie reguluje zarządzeń w tym przedmiocie inaczej. Oznacza to, że wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego przewodniczący musi wydać zarządzenie w sprawie wszczęcia dochodzenia w trybie art. 116 §1 k.p.c., a sąd powinien doręczyć je stronie składającej wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych. Odmienne stanowisko stanowiłoby rażące naruszenie zasady jawności, wyrażonej zarówno w art. 63 Konstytucji RP, jak i w art. 9 k.p.c. Zasada jawności wobec stron ma charakter bezwzględny. W omawianym przypadku oznacza to, że nie można prowadzić dochodzenia metodą inkwizycyjną, bez powiadomienia o tym strony ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych.

Wniosek, że zarządzenie przewodniczącego wydane na posiedzeniu niejawnym doręcza się tylko stronie ubiegającej się o zwolnienie od kosztów wynika *per analogiam* z art. 395 §1 k.p.c., sta-

nowiącego m.in., iż odpisu zażalenia na odmowę zwolnienia od kosztów sądowych nie doręcza się stronie przeciwnej. Strona przeciwna bowiem nie jest zainteresowana rozstrzygnięciem wniosku o zwolnienie od kosztów, jak również nie jest zainteresowana toczącym się w tym przedmiocie dochodzeniem.

5. Zgodzić się natomiast należy, ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego, że w tym przypadku sąd nie przeprowadza formalnego postępowania dowodowego.

Postępowanie dowodowe w zakresie sprawdzenia (ustalenia) istotnego stanu majątkowego strony ubiegającej się o zwolnienie od kosztów nie jest postępowaniem dowodowym w ścisłym tego pojęcia znaczeniu, a zatem nie wymaga zachowania form przewidzianych dla właściwego postępowania dowodowe-

go. Formy i środki poszukiwania dowodów w tym postępowaniu nie są sformalizowane, a wybór ich jest w zasadzie nie ograniczony żadnymi zakazami. Powinny one jedynie zmierzać do ustalenia rzeczywistego stanu rzeczy w celu podjęcia przez sąd trafnej decyzji. O rezultacie przeprowadzonych dochodzeń należy sporządzić notatkę urzędową i załączyć ją do akt sprawy, a ponadto zwrócić uwagę stronie na wyniki przeprowadzonego dochodzenia.²

Dochodzenie przewidziane w art. 116 §1 k.p.c. toczy się według takich samych reguł, jak dochodzenie przewidziane w art. 232 zd. drugie k.p.c.

6. Z podanych powyżej przyczyn stanowisko Sądu Apelacyjnego nie może zasługiwać na aprobatę.

Andrzej Zieliński

Przypisy

¹ Tak też Z. Świeboda: zmiany kodeksu postępowania cywilnego. NP 1990, nr 10-12, s. 57.

² K. Piasecki (w:) Kodeks Postępowania Cywilnego z Komentarzem, 1989, t. II, s. 411.